

Applied Linguistics
Приложна лингвистика

КОМУНИКАТИВНОТО ПОВЕДЕНИЕ НА СЪБЕСЕДНИКА В ЕКСПАНЗИЯТА НА ДИАЛОГИЧНАТА ЕДИНИЦА

Донка Мангачева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. В светлината на верижността в разговора интересно явление е експанзията на базова диалогична единица, т.е. групирането на двойки речеви действия със сходна първа част (в случая подбудителен акт) в по-дълъг дискурсивен фрагмент. Обект на внимание тук е втората част на двойката и в частност – типът словесна реакция към въвеждащата реплика във всеки отделен сегмент. Вариацията в отношението на адресата позволява да се открият съществени стъпки и определен порядък в построяването на сложната линия на комуникативното му поведение и съответното ѝ конфигуриране като *поддържане* или *пренастройване* на първоначално избрания подход. В изложението се проследяват и систематизират някои общи положения в комплексната интерактивна композиция в посочените условия и се задават примерни параметри за тяхната интерпретация.

Keywords: talk-in-interaction; sequence expansion; adjacency pair; directive act turn; verbal reaction; communicative attitude

Съвременната наука възприема словесната интеракция като многопластова смислова цялост, низ от самостоятелни, но взаимообусловени действия, проектирани в обмяна между различни говорещи при редуване на ролевите изяви. Ето защо при проучване на езиковите данни вниманието е насочено преди всичко към „генеричния ред на организацията в разговора“, който предопределя както собствената ни позиция и линия в интеракцията, така и тълкуването на поведението на другите (Schegloff, 2007). Основополагащо е схващането за верижността в разговора – всеки речев акт в диалогичната рамка отваря пространство за подходящ акт за отглас, всяко включване, извършено от един интерактант, предполага ответна намеса от страна на друг. И в обратен ред, отделното комуникативно действие е интегрирано в по-голяма структурна единица, чийто фундаментален, най-важен компонент е диалогичното единство, известно още като *съседна двойка* (Schegloff & Sacks, 1973; Sacks, 1995: 554 – 560; Schegloff, 2007). Това предвидимо съчетание често служи като ядро,

около което се формират разширения – *вметнати (странични) серии*, прикрепени към основната двойка (вж. Schegloff, 1972; Jefferson, 1972). Интересно явление от такъв характер е последователното натрупване на сходни по строеж и вътрешно взаимоотношение единства с един и същ тип въвеждащ акт. Резултатът от процеса е вид хомоморфизъм – мултиплициране на определен „комплект действия“ и разгръщане на диалогичното единство до по-обемна дискурсивен конструктор. Изложението нататък е посветено именно на подобни случаи на редуване на подбудителни реплики и отговори в *циклична колоквиална форма*¹⁾ (по терминологията на Yotov, 2001). Наблюденията се простират върху книжовно фиксиран диалог в перспективата на интерактивната организация на социалната речева дейност. Източник на сведения е съвременната португалска литература, главно драматургични произведения и художествена проза, богата на пряка реч (вж. Ексерпирани източници).

Групирането на паралелни, приблизително еднородни съседни двойки позволява да се проследи развитието на комуникативното поведение след основния шрих в първото от верижните единства. Езиковият материал претворява цикъл на развитие на тематичната цялост и обхваща повече и различни фази на словесното взаимодействие. Анализът предоставя съществени данни за гъвкавостта на личностната изява, които са неуловими, недостъпни в пределите на минималната единица на общуването. Той е дори наложителен, когато насрещното планиране не успее да се разреши в рамките на една размяна на ходове. Явлението се разглежда като *експанзия на базовата единица* (двойка реплики) за постигане на определен интерактивен ефект (Schegloff, 2007: 22 – 26). В „разтегления“ обмен говорещият се стреми да убеди слушащия да изпълни някакво действие, и произнася многократно директивен изказ с едно и също, обикновено преформулирано съдържание – парафразата има за цел да преодолее евентуални пропуски в тълкуването и да увеличи психологическия натиск. Отговорите обаче не са задължително еднородни, напротив – очертават променлива с неизчислима от изходно положение комбинаторика.

Обект на внимание тук е типът словесна реакция към входния директивен изказ, която проектира комуникативното поведение на събеседника в минималния обмен. Всяка ответна реплика може да бъде характеризирана като израз на някоя от следните общи насоки: *съдействие* (съгласуване), *противодействие* (несъгласуване) и *бездействие* (неутралност)²⁾. При съпоставката между отделните единства се отчита сложната крива на комуникативното поведение в целия изследван диалогичен фрагмент, като се търсят евентуални съвпадения или промени спрямо първоначално избрания начин за решаване на ситуацията. Вариацията във вербалната изява на адресата във всяка двойка реплики позволява да се открият съществени стъпки и определен порядък в построяването на неговата линия на комуникативно поведение с оглед на изразеното отношение към предложения от адресанта интеракционален модел.

В условията на разгърнат диалог прогресията на отзвука³⁾ в първото от серията полета може да се разглежда като *поддържане* или *пренастройване* на вече избрания подход. Към първия вид се отнася наслагването на ответни реплики с една и съща насоченост, а към втория – навързването на разнородни по предназначение техники. Те се окачествяват съответно като опит за запазване или видоизменяне на ориентацията на словесната дейност, т.е. за стабилизиране, подчертаване на линията на комуникативно поведение или пък за нейното изместване, отклоняване в нова перспектива.

Поддържането на комуникативното поведение чрез транзакционална репликация има ограничено приложение в полето на съдействието – веднъж изразено, то не предполага затвърждаване освен по изрично настояване на ответната страна:

Júlio César: [...] O grande favor era que me guardasses este saco.
(*Entrega-lhe o saco com duas maçãs vermelhas.*)

Barman (recebendo o saco): Mas com certeza.

Júlio César: Guarda-o com a tua própria vida.

Barman (sorrindo): Está bem.

Júlio César: Estou a falar a sério.

Barman (sério): Está bem. (LP2: 69)

Жулио Сезар: [...] Голямата услуга е да ми пазиш торбата. (*Подава му торбата с две червени ябълки.*)

Барманът (поемайки торбата): Ама, разбира се.

Жулио Сезар: Пази я с цената на живота си.

Барманът (с усмивка): Добре.

Жулио Сезар: Говоря сериозно.

Барманът (сериозен): Добре.⁴⁾

По сходен начин следва да се разглежда и продължителното бездействие – изборът на адресата внушава подчертана неопределеност, резервираност, избягване на категорична оценка, напр.:

– Já tenho o coiso. Queres vê-lo?

– Depois da saída, nos bilhares.

– Mas não queres ver agora?

– Vejo depois. (AN: 51)

– Онова вече е у мен. Искаш ли да го видиш?

– Като излезем, на бiliarда.

– Ама не искаш ли да видиш веднага?

– После ще видя.

Отстояването на една и съща позиция в перспективата на противодействието се изразява в прагматична и формална рекурентност – периодични повторения на един и същ ход (често и на неговата пропозиционална структура) или дори описание на вече произнесена реплика:

Então ele disse:

- Preciso de falar com o Dono da Casa.
- A esmola é ao sábado – respondeu Gertrudes.
- Mas eu preciso de falar hoje com o Dono da Casa – tornou o homem.
- Hoje não é sábado. E além de não ser sábado é tarde. E além de ser tarde temos visitas. Hoje temos cá o Bispo e além do Bispo temos um senhor ainda mais importante do que o Bispo.
- Mas eu preciso de falar esta noite com o Dono da Casa. É importante.
- As coisas importantes são para as pessoas importantes – respondeu Gertrudes.
- Tenha juízo, homem. Você quer que o Dono da Casa venha aqui, agora, falar consigo? Nem pense nisso. (MB: 81 – 82)

Тогава той каза:

- Трябва да говоря с Господаря.
- Подаянията са в събота – отвърна Гертрудеш.
- Ама аз трябва да говоря с Господаря днес – повтори мъжът.
- Днес не е събота. А освен че не е събота, е късно. А освен че е късно, имаме гости. Днес е тук Епископът, а освен Епископа тук е и един още по-важен човек и от него.
- Ама аз трябва да говоря тази вечер с Господаря. Важно е.
- Важните неща са за важните хора – отвърна Гертрудеш. – Бъдете разумни, човече. Искате Господарят да дойде тук сега да говори с Вас? И дума да не става.

Miúdo: Dê-me uma moedinha...

Alemão: Não tenho.

Miúdo: Oh, dê lá... Só uma moedinha...

Alemão: Já disse que não.

Miúdo: Vá lá...

Alemão: Não é não. (LP1: 63)

Момчето: Дайте ми една паричка...

Немецът: Нямам.

Момчето: Ох, дайте ми... Само една паричка...

Немецът: Вече казах не.

Момчето: Хайде де...

Немецът: Не значи не.

С развитието на интеракцията комуникантът нерядко преосмисля кооперативната си нагласа – тогава се наблюдава *пренастройване* на комуникативното му поведение. При опит за постигане на координация с целите на преждоговорившия първоначалната отрицателна позиция може да се „размие“ в неопределена, което открива възможност за приемане на предложения план. Замяната на имплицитното противодействие с управление на конфликтната ситуация се осъществява най-често чрез включване на обосноваване и преговаряне:

- Não se cospe nas mãos. Ouviste?
- Sempre cuspi, desde que me conheço.
- Pois sim, mas o chefe não quer.
- Atão porquê, mestre?
- Perde-se tempo. Pronto. (PG: 55)

- Не се плюе на ръцете. Чу ли?
- Винаги съм плюл, откакто се помня.
- Добре, ама шефът не ще.
- Че защо, майсторе?
- Губи се време. Толкоз.

Ficou calado por momentos e depois resolveu-se:

“Seja. O que está feito, está feito. Vamos ao copo para fechar?”

“Não posso”, respondeu o António Grácio. “Fica para a próxima.”

“Pago eu, caramba. Nem ao menos um copo para fechar?”

Mas o Grácio tinha pressa, agora mais do que nunca. Veio junto do Cigarra e abraçou-o:

“Desculpa... A gente não fica com razões um do outro, pois não?” (CP: 89)

Помълча за миг и после се реши:

„Така да бъде. Станалото – станало. Да пийнем по едно за финал?“

„Не мога“, отговори Антонио Грасио. „Другия път.“

„Аз черпя, по дяволите. Няма ли поне едно за финал?“

Но Грасио бързаше повече отвсякога. Приблужи се до Сигара и го прегърна:

„Извинявай... Няма сърдити, нали?“

Нагласата на събеседника може и да се промени рязко – например, когато в последователните му словесни изяви се забелязва прескачане от един на друг взаимоизключващи се ходове. Подобен противоречив ефект присъства в серийните отговори на пермисивен изказ, когато адресатът осъзнава „в движение“ неблагоприятните ефекти от категоричния отказ и ги уравновесява с

позволение. Постигането на координация между участниците в интеракцията е възможно най-конструктивният транзакционален резултат – тогава в рамките на по-продължително разискване първичната неопределеност или несъгласуване се „преработват“ до съдействие:

Mila fora ter com Maria de Fátima à cozinha, a Mitó pode chegar só num instantinho ali a minha casa, tia? A gente não se demora, é para eu lhe mostrar uns vestidos. Maria de Fátima resmungava não gosto nada que tu saias quando o teu pai não está cá, tinha a telefonia ligada em onda média por cima do lava-loiças. Secou as mãos ao avental, ficou parada a olhar para a filha, Mitó sentia as pernas fracas e uma ansiedade tonta a formigar-lhe pela espinha. Deixe-a lá, tia. Então vão, mas tu não demoras, ouviste? Ai de ti se me apareceres já depois de o teu pai ter voltado da reunião. Vais ver a surra que ele te chega. (PC: 252).

Мила бе отишла при Мария да Фатима в кухнята, Мито ли да дойде за мъничко вкъщи, лельо? Няма да се бавим, само да ѝ покажа едни рокли. Мария да Фатима мърмореше не искам да излизаш, когато баща ти го няма, радиото беше настроено на средни вълни над миялната. Избърса ръце в престилката, спря да изгледа момичето. Мито усещаше, че не я държат краката, а по гърба ѝ пълзят тръпки от безумно напрежение. Хайде, лельо. Тогава вървете, но не се бави, чу ли? Тежко ти, ако се появиш, след като баща ти се върне от събраието. Ще видиш какъв пердах ще отнесеш.

Когато натискът от страна на говорещия е по-голям, двигател на превключването от противодействие към съдействие е страхът или чувството за вина. Тяхното значение за нагласата на отговарящия е отрицателно стимулиращо. Резултатът от словесния обмен наподобява съгласуване, но всъщност е отказ от несъгласуване:

Júlio César: [...] (*Breve pausa; a Avó regressa à malha, e Júlio César prepara-se para sair para dentro, para o quarto.*) Vou ver se descanso um bocadinho...

Avó: (*sem levantar os olhos da malha*) Devias limpar a sala primeiro.

Júlio César: É que estou muito cansado...

Avó: Disciplina. É preciso disciplina. Isso é que hoje vos faz falta. Levarem umas sapatadas. No meu tempo... Quantas vezes é que tenho de te dizer? O trabalho fortalece. O trabalho é que faz das crianças homens. Torna-nos mais rijos. Mais fortes.

Júlio César: Mas...

Avó: (*interrompendo-o*) O quê? O que é que se diz?

Júlio César: (*rendendo-se, em voz baixa*) Sim, Avó.

Avó: Como? Como é que é?

Júlio César: (*mais alto*) Sim, Avó.

(Breve pausa; a Avó recomeça a fazer malha.)

Avó: *(sem levantar os olhos para o neto)* O aspirador está lá para dentro.

(Júlio César sai pela porta que dá para dentro; logo a seguir a Avó levanta-se da cadeira e faz o mesmo.) (LP2: 32-33)

Жулио Сезар: [...] *(Кратка пауза. Бабата отново захваща плетката, а Жулио Сезар се подготвя да излезе към стаята.)* Ще си почина мъничко...

Бабата: *(без да вдига очи от плетката)* Трябваше първо да почистиш стаята.

Жулио Сезар: Много съм изморен...

Avó: Дисциплина. Нужна е дисциплина. Това ви липсва днес. Да отнесете някой друг ритник. По мое време... Колко пъти да ти казвам? Трудът калява. Трудът прави детето човек. Пррави ни по-твърди. По-силни.

Жулио Сезар: Ама...

Бабата: *(прекъсва го)* Какво? Какво се казва?

Жулио Сезар: *(предава се, тихо)* Да, бабо.

Бабата: Как? Как трябва?

Жулио Сезар: *(по-силно)* Да, бабо.

(Кратка пауза. Бабата отново захваща плетката.)

Бабата: *(без да вдига очи към внука)* Прахосмукачката е там вътре. *(Жулио Сезар излиза през вратата, която води навътре; веднага след това Бабата става от стола и прави същото)*

Подчинението на дадено искане може да мине през повече опити за отхвърляне преди крайното подчинение. Ако слушателят реагира под натиска на натрупани негативни емоции, последният комуникативен ход придобива стойност на закана или отмъщение, а потвърждението е подсилено с обобщения, преувеличения, повторения и др.:

“Para lhe ser franco, interessa-me pouco ouvir contar dos seus homens. Para eles é desleal, para mim, incómodo. Se não se importa, insistiria em que a nossa relação se mantivesse dentro dos limites do bom gosto, e eu fora dos limites de uma coleção...”

“Que petulância a sua”, ironizou ela, “julga-se o centro do mundo, o pobre. Viva, pois, a pequena tirania...”

Levantou-se devagar – Carolina tinha aprendido o encanto dos gestos pausados –, e ficou-se a olhar pela janela, por longos instantes. Mais tarde diria, ainda de costas para mim, em voz muito sumida:

“Pode ficar tranquilo que nunca mais falarei nos meus homens, como você diz. Nem que me pedisse, percebe? Nem que me pedisse de joelhos...” (MC: 58).

„В интерес на истината, не ми е много интересно да слушам за Вашите мъже. Спрямо тях е нелоялно, а за мен – неудобно. Ако нямате нищо против, бих настоял нашите отношения да останат в границите на добрия вкус, а аз – отвъд границите на някаква колекция...“

„Колко самонадеяно само“, надсмя се тя, „мисли се за център на света горкият. Да живее дребната тирания, значи...“

Изправи се бавно – Каролина бе усвоила прелестта на плавните жестове – и се загледа през прозореца за известно време. По-късно, все още с гръб към мен, щеше да каже много тихо:

„Бъдете спокоен, никога повече няма да говоря за мъжете си, както Вие казвате. Дори да ме молите, разбирате ли? Дори на колене да ме молите...“

При изходна неутралност понякога се открива надграждане в позицията на адресата с изявата на по-категорично или окончателно мнение. Налице е конкретизиране на комуникативното поведение или подчертаване на нагласата чрез преповтаряне на смисъла на началното послание или оценката на основната информация. Съществен фактор при този процес е методичното настъпление или подробната аргументация на подателя на подбудителната реплика. От своя страна, слушащият може да се опитва да отвлече вниманието, да се разсейва, да търси убедителен довод, за да отстоява намеренията си и т.н., докато накрая се подчини:

- Então? Conta-me tudo!
- Foi uma noite dos diabos!
- Mas vá! O que é que aconteceu? – Pedro estava impaciente. – Conta!
- Não era melhor irmos procurar os outros?
- Já vamos, mas eu quero saber.
- É que nem sei por onde começar.
- Começa pelo princípio. O carro saiu da garagem... e depois?
- Olha, depois andámos um bom bocado. (MA1: 160)

- Е? Разкажи ми всичко!
- Беше адска нощ!
- Ама хайде! Какво толкова стана? – Педро беше нетърпелив. – Разказвай!
- Не е ли по-добре да отидем да намерим другите?
- Отиваме, ама аз искам да зная.
- Даже не зная откъде да започна.
- Почни отначало. Колата излезе от гаража... и после?
- Гледай, после повървахме доста.

В началото на цитирания обмен се наблюдава задържане на вече изразената позиция. Ответната реплика функционира като „транзитна зона“

– С преход към пълноценния отговор и вид гаранция, че на по-късен етап слушащият ще даде мнение по предложеното взаимодействие. Възниква най-често, когато се налага потвърждаване на приетите сведения или е нужно време за обмисляне или оформяне на определен информационен обем, или пък се изчаква подходящ момент за по-изчерпателен отговор. Техниката на адресата може да се характеризира като управление на ситуацията чрез изясняване на нейните параметри. Ако то бъде удовлетворено, интеракцията се придвижва към координация:

- Não digas! Não digas a ninguém!
- Porquê?
- É que nunca ninguém descobriu qual é a diferença entre nós as duas.
- Bom, está bem, eu não digo nada.
- Prometes? – perguntou a Teresa.
- Prometo! (MA: 16 – 17)

- Не казвай! Не казвай на никого!
- Защо?
- Никой никога не е откривал разликата помежду ни.
- Добре, хубаво, няма да казвам нищо.
- Обещаваш ли? – попита Тереза.
- Обещавам!

Е o tempo arrefecera, na verdade. Pouco antes, ele pusera a camisola sobre os ombros. Amável, tirando a camisola:

- Vista-a.
- Tinha-a nos ombros.
- Mentindo:
- Por comodidade. – A Filomena aceita. (AA: 84)

Времето захлади наистина. Малко по-рано той бе сложил пуловера на раменете си. Любезно, като свали пуловера:

- Облечете го.
- Бяхте го наметнали.
- Излъга:
- За по-удобно. – Филомена приема.

Независимо от основанията за появата му задържането помага на адресата да забави взаимодействието, да спечели време, докато осмисли посланието, прецени позицията си, подготви включването си или подбере формулировката си (Veiga, 2003: 144). Подобно протакане в словесната интеракция е много-

значително – то е символ на разстоянието, което дели очакваното от предоставеното от събеседника (Yule, 1996: 78).

В заключение, възможностите за избор на конкретна линия на комуникативно поведение и съответен ход от страна на адресата в разгърнатата диалогична единица, както и взаимозамяната на речевите структури за отговор не са изненадващи. Те потвърждават основната презумпция, че една и съща изходна ситуация допуска различни интерпретационни модели и решения за действие. Вербалният социален обмен представлява самоподобна и самоподдържаща се структура и резултатът, постигнат във всяка негова фаза, не може да се схваща като окончателен, а в най-добрия случай като изчерпателен за конкретния момент.

Интерактивното построение не предполага категорични ограничения в съчетаването на комуникативни ходове, напротив – правят впечатление изключителната подвижност и способност за свързване без точно фиксиран брой, поредност и конкретно езиково оформяне. Това се потвърждава и в анализа на някои дискурсивни фрагменти, разчленими на няколко диалогични единства – паралелни, взаимоподобни съседни двойки с начален подбудителен акт. Словесната реакция на слушащия във всяка ответна реплика проектира комуникативното му поведение в следните общи насоки: *съдействие* (съгласуване), *противодействие* (несъгласуване) и *бездействие* (неутралност), които може да се реализират самостоятелно или смесено. На базата на споменатите елементарни подходи в разгърнатата диалогична единица се обособяват два основни модела – *поддържане* и *пренастройване*, предполагащи съответно акумулиране на елементи с една и съща ориентация или последователно подреждане на разнопосочни, дори на пръв поглед несъвместими техники.

Поднесената тук картина на обекта се спира на някои общи положения в комплексната интерактивна композиция (осъзнат, избран ред или естествен развой на вербалния междуличностен обмен) без елемент на задължителност или строг стандарт за словесно изразяване. Тълкуването на често срещаните или по-интересните верижни конструкти в използвания корпус стига до познати сценарии в словесната практика, чиито рамки далеч не бива да се възприемат като предел на въображението или волеизява на личността, а само като потенциален, предсказуем контур в комуникативната практика. Описанието се прави с ясното съзнание, че онагледените комбинации не изчерпват свободата на съзидателната човешка мисъл, нито ограничават възможните решения в реалните условия на общуване. Самият опит за предписане на спонтанната реч или „окалъпяване“ в полезни стереотипи е противоестествен и в този смисъл всяко обобщение би било необосновано. Предвид тези съображения изследването се ограничава до систематизация на някои утвърдени и разпознаваеми закономерности и задава примерни параметри за тяхната интерпретация.

NOTES/БЕЛЕЖКИ

1. Дефиницията е на Yotov (2001).
2. Подробно вж. Mangatcheva (2012).
3. По терминологията на Goffman (1981), който прокарва разграничение между отклик (response) и отговор или отзвук (reply). Към първия вид се отнасят всякакви видове реакция (промяна в състоянието или поведението на субекта), а към втория – проявите с правилно оформена реч (конкретно изявление).
4. Преводът на всички цитати и примери е мой: Д.М.

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Goffman, E. (1981). Replies and Responses. In: *Forms of Talk*. Oxford: Basil Blackwell, 5 – 77.
- Jefferson, G. (1972). Side Sequences. In: Sudnow, D. (Ed.). *Studies in Social Interaction*. New York: Free Press, 294 – 338.
- Mangatcheva, D. (2012). *Dialogičното edinstvo podkana – otgovor (vŕhu material ot portugalski ezik)*. Sofija: Iztok – Zapad [Мангачева, Д. (2012). *Диалогичното единство подкана – отговор (върху материал от португалски език)*. София: Изток – Запад].
- Schegloff, E. A. (1972). Notes on a Conversational Practice: Formulating Place. In: Sudnow, D. (Ed.). *Studies in Social Interaction*. New York: Free Press, 75 – 119.
- Sacks, H. (1992). *Lectures on Conversation* (2 Vols.). Blackwell Publishing/The Estate of Harvey Sacks.
- Schegloff, E. A. (2007). *Sequence Organization in Interaction: A Primer in Conversation Analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schegloff, E. A. & Sacks, H. (1973). Opening Up Closings. *Semiotica*, 8, 289 – 327.
- Veiga, N. V. (2003). *Marcadores discursivos de recepción*. Santiago de Compostela: Universidade de Santiago de Compostela.
- Yotov, Tsv. (2001). Ošte vednúž za poznavatelnye vŕžmožnosti na sravnitelno-tipologičnija metod (Obrazŭt na ustnorazgovornija diskurs v ogledaloto na muzikalnata teorija). Vŕv: *Slovo. Jubileen sbornik, posveten na prof. Červenkov*. Sofia: Sveti Kliment Ohridski, 208 – 239. [Йотов, Цв. (2001). Още веднџ за познавателните възможности на сравнително-типологичния метод (Образът на устноразговорния дискурс в огледалото на музикалната теория). В: *Слово. Юбилеен сборник, посветен на проф. Червенкова*. София: Св. Климент Охридски, 208 – 239].
- Yule, G. (1996). *Pragmatics*. Oxford: Oxford University Press.

Linguistic Database / Експерпирани източници

- AA:** Abelaira, A. (1997). *Outroora Agora*. Lisboa: Presença.
AN: Neves, A. (1996). *Corações Piegas*. Lisboa: Cotovia.
CP: Cardoso Pires, J. (1993). *Jogos de Azar*. Lisboa: Dom Quixote.
LP1: Pires, J. L. (1999). *2 Filmes e Algo de Algodão*. Lisboa: Cotovia.
LP2: Pires, J. L. (1999). *Arranha-Céus*. Lisboa: Cotovia.
MA: Magalhães, A. M., Alçada, I. (1996). *Uma Aventura em Lisboa*. Lisboa: Caminho.
MB: Mello Breyner Andresen, S. de. (1993). *Contos Exemplares*. Figueirinhas.
MC: Carvalho, M. de (2000). *Contos Vagabundos*. Lisboa: Caminho.
PC: Pinto Correia, C. (1993). *Adeus, Princesa*. Lisboa: Relógio d'Água.
PG: Pereira Gomes, S. *Engrenagem*. Europa-América: Coleção "Livros de Bolso Europa-América", № 50.

**COMMUNICATIVE BEHAVIOUR OF THE CONVERSER
DURING THE EXPANSION OF DIALOGIC UNIT**

Abstract. The expansion of the basic dialogic unit, i.e. the arrangement/ chaining of adjacency pairs with a similar first turn (in this case a directive speech act) in a larger discourse fragment constitutes an interesting phenomenon in the light of conversation sequencing. The attention is drawn to the second-pair part, in particular to the type of verbal reaction to the cue act in each segment. The variation of the addressee's approach outlines the essential, significant steps in a particular disposition/arrangement contouring his manifold communicative attitude in two main perspectives: sustaining or modulating the initial choice. The article traces and systematizes some general considerations of the complex interactive composition under the said conditions and suggests some indicative parameters for their interpretation.

✉ **Dr. Donka Mangatcheva, Assoc. Prof.**

Department of Spanish and Portuguese Studies

Faculty of Classical and Modern Philology

University of Sofia

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: dmangatcheva@gmail.com